

САВО АНДРИЋ

КРАТАК ПРЕГЛЕД МУЗИЧКОГ ЖИВОТА У МИЛОШЕВОЈ И МИХАЈЛОВОЈ СРБИЈИ ОД ЈОСИФА ШЛЕЗИНГЕРА ДО КОРНЕЛИЈА СТАНКОВИЋА

(Предавање поводом обележавања 130-годишњице од смрти Корнелија Станковића 17. април 1865. – 17. април 1995.)

Српска револуција 1804–1815, која је снажно наговестила поновно рађање српске државе, несумњиво је подстакла национално и духовно буђење српског народа и у другим, суседним, неослобођеним крајевима, посебно међу Србима у Аустроугарској, од којих многи, на вест о устанку, хитају у Србију, попут Доситеја Обрадовића, Јоакима Вујића, Симе Милутиновића Сарајлије и других.

Већ у Карађорђевој Србији, до поновног пада под Турке 1813. године основано је 40 основних школа, а у Београду је 1808. године почела са радом и Велика школа, а Доситеј Обрадовић као министар попечитељства био је први весник културног препорода Србије. У Милошевој Србији такве личности нема, мада је било наговештаја да би то могао да буде Вук Караџић. Ипак, већ започети културни процеси у Србији нису се могли сасвим спутати. Отварају се нове школе и друге културно просветне институције, нарочито после Хатишерифа 1830. године. Већ маја 1831. године отпочела је са радом државна штампарија, отварају се јавне библиотеке, књижаре, позоришта. Били су то, иако тек у зачецима и први предуслови за развитак, поред сценског, и музичког живота у Србији.

Оскудно музичко наслеђе у тек ослобођеној Србији Милошевог доба, према писању Тихомира Ђорђевића,¹ махом источњачке провенијенције, није будило наду у скори музички напредак. Од музичких инструмената 30-их година XIX века помињу се: гајде, дудуци, двојнице, гусле...

Упоредо са српском народном вокалном и инструменталном музиком која се изводила на разним свечаностима, често су присутни и везирови музиканти са својом источњачком музиком. Од њихових, источњачких музичких инструмената помињу се: ”две хегеде, један сахан, један велики бубањ, једне цимбале, једне даире

---

¹ Тихомир Р. Ђорђевић: ”Из Србије кнеза Милоша културне прилике од 1815–1839. године”, Београд, Издавачка књижара Геце Кона, 1922.

са прапорцима и један триангл, или ти просто рећи сацак”² у који је, како истиче Јоаким Вујић, зрикава циганка са једном гвозденом шипком ударала.” И постојећа циганска музика није се много разликовала од поменуте.

Упоредо са овом домаћом музичком сценом јавља се и инструментална уметничка музика. Забележено је да је кнез Милош 7. новембра 1823. године тражио да му кнезови суда Београдског ”пошљу музиканте прешавше из Земуна у Крагујевац”.³

Тихомир Ђорђевић, у својој књизи Из Србије кнеза Милоша бележи такође, да је ”1823. године почела да учи свирати у клавир Јелисавета (Савка), млађа кћи кнеза Милоша, којој је тада било десет година. Учила је у кући доктора Вита Ромите”.⁴ Године 1829. почела су да уче ”ударати у гитар и у клавир” и деца Јеврема Обреновића у Шапцу, а од 1831. године учитељ им је био Јевреј Јосиф Шлезингер, који је и оснивач прве музичке капеле, ”музичке банде” у Србији. Исте 1831. године кнез Милош преузима од брата Јеврема капел мајстора Јосифа Шлезингера и његове бандисте. Тако је основана прва ”Књажевско-српска банда”, а Шлезингер постаде први ”Књажевско-српске банде капелмајстор”, са платом од 300 гроша за месец дана. Иако су дужности ”Књажевске банде” биле разнолике она је првенствено била лична ”музичка банда” књаза Милоша и служила је његовим потребама: ”о дочецима, испраћајима, слави, Божићу, Богојављењу, Ускрсу, свечаним ручковима, баловима и другим приликама”.⁵

Јосиф Шлезингер је свој музички програм прилагодио духу српске народне музике којој је остао привржен до краја живота – тј. до 1870. године. Његов пионирски подухват најбоље је приказан у делу Стане Ђурић Клајн: ”Јосиф Шлезингер, зачетник српског музичког живота у XIX веку”. Од Шлезингерових арија извођених у Милошево доба помињу се: ”Коконица, Иван-дан, Болан ми лежи Кара Мустафа”. Године 1834., 14. октобра у Крагујевцу свечано је прослављено одликовање кнеза Милоша од премилостивог Цара Махмуда II, а Шлезингера ”банда” је певала, тим поводом пригодну песму Димитрија Исајсловића:

”Сунце јарко српском сину
Изобиљно сипље зраке,
Оризонт му сав засину...”⁶

После Шлезингера, као први музички теоретичар и педагог јавља се Милан Миловук (1826–1883). Његовим залагањем 1853. године основано је ”Београдско певачко друштво”.

² *Ибид*, стр. 164.

³ *Ибид*, стр. 167.

⁴ *Ибид*, стр. 167.

⁵ *Ибид*, стр. 173.

⁶ *Ибид*, стр. 176.

Међутим, тек појавом Корнелија Станковића "јавља се први Србин, музичар и композитор већ у европском значењу те речи", како је у свом тексту "Музика Срба" истакао композитор Петар Коњовић.⁷

Корнелије Станковић родио се у Будиму 30. августа 1831. године, управо у години када је своју успешну и релативно дугу музичку мисију започињао у Србији Јосиф Шлезингер.

О Корнелију Станковићу, као ретко којем другом уметнику, још за његова живота писано је у српској штампи веома много, јер је он за српску национално и интелектуално тек пробуђену младеж био једна од највећих узданица. Целокупно његово дело и доба изванредно је приказано и дефинисано од најеминентнијих наших музиколога и културолога на научном скупу одржаном од 27–29. октобра у САНУ у Београду и у Новом Саду 1981. године поводом 150–годишњице од композиторовог рођења.⁸ Бројни радови поднесени на овом скупу допринели су свестранијем и обухватнијем упознавању живота и дела Корнелија Станковића. Данас, обележавајући 130–годишњицу од смрти Корнелија Станковића подсетићемо се на још недовољно познате детаље из композиторовог живота и стваралаштва, садржане у сачуваној Корнелијевој преписци са једним од својих веома уважених духовних ментора, руским протом Михајлом Ф. Рајевским. О овој преписци од укупно 20 писама чији се оригинали чувају у Државном историјском музеју Русије у Москви⁹ говорио је на већ поменутом научном скупу историчар Никола Петровић, изванредно истакавши улогу проте Михајла Ф. Рајевског у композиторовом животу, али су многа од Корнелијевих писама помињана тек фрагментарно, тако да је ово прилика да се она представе нешто опширније.

У овој преписци, може се слободно рећи, садржан је скоро цео кратки животни и стваралачки пут композитора. Сам Корнелије прозборио је у њима о смислу свога живота, свом жртвовању и величини подухвата који је он, први у српском народу на музичком плану предузео.

Из године 1852. сачувана су четири Корнелијева писма из Будима, руском проти Михајлу Ф. Рајевском датирана 17. II; 5. XI; 6. XI и 25. децембра. Особитог је значаја друго писмо од 5. новембра 1852. у коме обавештава свог поштоваоца и пријатеља, проту Рајевског о смрти свога брата молећи га да код Његове Светлости књаза Михајла поради на добијању књажевске стипендије за своје даље школовање "с тим примјечанијем (како се каже у писму) да

⁷ П. Коњовић "Личности", Загреб 1920, стр.125.

⁸ Корнелије Станковић и његово доба, Београд, 1985.

⁹ Писма М. Ф. Раевском у Корнела Станковича 1852–1864. 20 писем. ОПИ ГИМ.Ф.347, ед. хр. 69, лл. 1–38.

Госп. Риђички не намјерава више на моје изображење трошити то би сам морао моју благородну цјељ художеству музикалном у роду српском темељ задати, и мене ваљда у кругу художника причисљавати се – сасвим упустити”.¹⁰ На већ поменутом симпозијуму, пишући о овим писмима Никола Петровић закључује да целу 1852. годину Корнелије проводи у Будиму и да се на Ускрс те године није у Бечу изводила Корнелијева литургија, како се у литератури помињало. Међутим, на симпозијуму, Иванка Веселинов, обзнањује писмо Корнелија Станковића свом поочиму и мецени Павлу Риђичком из Беча 3. марта 1852. доказујући да је у тој години Корнелије Станковић ипак био у Бечу. У овом писму свом поочиму пише: ”Ја не могу себи да представим узрок, како да ми нисте на моја досадашња писма ништа одговорили; у сваком сам Вас писму мом молио, да ми пишете, јер овако морам мислити да нисам ја какогод крив ћутању вашем, да Вас нисам увредио или Вам што неправо учинио па сте се на мене разсрдрили”.¹¹

И у ранијем писму Павлу Риђичком од 12. маја 1851. године поменутом у раду Иванке Веселинов, Корнелије се жали свом поочиму да му не одговара на писма. Истовремено истиче: ”Јављам вам да сам се добро упознао с протом русијским и тако може бити да ће се моје пјеније у руској цркви појати”.¹² Шта је узрок ћутању богатог српског трговца господина Павла Риђичког и његовог одустајања од даље материјалне подршке свом посинку остаје непознаница, али ова писма указују да је његов поочим престао да му одговара на писма непосредно после Корнелијевог упознавања са руским протом Рајевским. Такође се из ове Корнелијеве преписке са руским протом Михаилом Ф. Рајевским не може сазнати да ли је Корнелије добио стипендију српског кнеза Михаила.

Писмом од 11. јануара 1853. године Корнелије јавља проти Рајевском: ”...што се мог стипендија тиче, хоћу сам дејствовати”. Истовремено му се захваљује за партитуре ”Дјева дњес” и ”Величај душе” које му је прота из Беча у Будим послао за извођење у српској цркви на Божић 1853. године, истичући: ”Дјева дњес вообщче изрјадно допала се”.¹³

Корнелије Станковић 8. маја 1854. године пише с особитим усхићењем проти Рајевском о литургији држаној у српској цркви у Будиму на којој је извођена његова композиција ”Христос Воскресе”: ”кад се успојала Христос воскресе цела црква која је дупке пуна била с народом започеше умилно појати: С таквим се одушевљењем примила да би свака реч сујетна била; и мало и велико и сваки кои Србско име носи; радовао се да усред туђинског елемента

¹⁰ *Ибид*

¹¹ Корнелије Станковић и његово доба, Београд 1985., стр. 92–93.

¹² *Ибид*, стр. 88.

¹³ ОПИ ГИМ. Ф. 347, ед. Хр. 69, лл.–1–38.

остадоше прави Срби: била је и литија и тако се на достојан начин, Св. Георгије прославио. Једно је знаменито да је руски певач к мени ступио, те ми каже с овим Господине, ово је пјение кијевско: Дакле смо сродни”.¹⁴

У лето 1854. године Корнелије Станковић је у Карловцима. Непрестано компоује. Пише Рајевском 26. августа: ”Прво Богу пак вама имам зафалити; што сам прави пут потрефио и тако милом мом поетичном српском роду сокровишце онако поклонити кои заиста мало народа притјажвају. Писмо ваше које сам Светом Патријарху предао најбоље дејствије имало, јербо ме заиста отечески примио, прве свештенике пјенија определио, и к себи ме у двор примио: и тако задовољан дужност као Србин и Христијанин испољњавајући живим... Свети Патријарх жели да будем професор, но тога се засад латао нисам?” Исте године 17. септембра јавља се поново из Карловца свом проти: ”Књигу коју сте ми изволели дати већ је завршена готова (т јест мелодија у такт доведена, а у Бечу израдићу) међ којима су поједина числа *Meister Werke* налазе. Откуд је то народ наш задржао и откуд те божствене мелодије долазе не знам ни сам као на пример: Не ридај мене мати и да молчит...”¹⁵

Судећи по овим Корнелијевим писмима из Карловаца јасно је да се он у овој 1854. години сасвим посветио компоновању, уз свесрдну подршку српског патријарха Рајачића и сремско-карловачких пароха који му обезбеђују најбоље црквене певаче. То он потврђује и последњим писмом Рајевском писаним у овој години, из Вуковара 25. септембра, у коме каже: ”Засад се код моје сестре у Вуковару за који дан находим: јербо се у Карловци бере пак ми Госп. Парох. не може на услуги бити”.¹⁶ И следеће 1855. године Корнелије Станковић највећим делом борави у Сремским Карловцима. Тако 28. новембра јавља Рајевском: ”Господине! Из Вас је мисао изкрснула, ја ју морам довршити но не могу пропустити и јавити да је то огроман посао, и то је море неисцрпно... Ја се овде у великим и озбиљним послу находим. Дакле, посла дост, зато ми здравље, и задовољство свуда верно прату”.¹⁷

Ипак, из писма Рајевском од 27. августа 1856. године види се да је крајем претходне године Корнелије Станковић дуже боловао. О томе и своје великом послу пише: ”Ваљда ће вам бити познато да сам од октобра до децембра свеједнако боловао, од децембра до марта 500 табака нашкицирао (помислите колико сати на дан)... Јер Љубезни мој Господине; овај посао је огроман, и за моје године врло трудан; но ја видим да је судбина мене изабрала – први корак учињен је – сад награг ступити не смем. – Јер је то море дубоко; а ја би желео до дна пристати”.¹⁸

¹⁴ *Ибид*

¹⁵ *Ибид*

¹⁶ *Ибид*

¹⁷ *Ибид*

¹⁸ *Ибид*

У свој композиторски рад у Карловцима, Корнелије Станковић уложио је све своје физичке и умне снаге. То потврђује и писмом проти Рајевском писаним на пароброду на Велики четвртак (10. априла) 1857. године, у коме каже: "Љубезни мој Господине! Ово није заиста обичан посао: него то је ако смем рећи гигантско: но на по пута стати не смем: а како би могао; кад ме та надежда пита (храни, примедба С.А.) цркви православној; и роду српском полезан и достојан Син постати".¹⁹ (Најопсежнију и најпотпунију студију о раду Корнелија Станковића у Карловцима написала је музиколог Даница Петровић, под насловом "Карловачко појање и дело Корнелија Станковића", прочитану на већ помињаном научном скупу 1981.)

Године 1859, на Петровдан, Корнелије Станковић јавља се новим писмом, овога пута из Беча, проти Рајевском, који је сада у Петрограду са жељом да му нађе издавача за ове српске мелодије, надајући се да ће се оне и Русима допасти, јављајући му истовремено о својим намерама да изда на свет 50 народних одабраних песама уз посвету књазу Милошу. У истом писму наводи и ову ретку критичку опаску: "...Мимогред јављам Вам да се о Духовима србско пјеније тако рђаво појало, да до конца ни једног Србина није било; и сам Балабин незадовољство изразио; Као да су баш хтели".²⁰

Из већине писама руском проти Рајевском, скоро као стални рефрен понављају се Корнелијеве мисли о величини задатка којег се латио и нескривеној жељи да служи свом народу, као и да упозна Србију. Тај сан му се после деценије упорног рада и остварио. Тако 5. јуна 1861. године с особитим усхићењем пише из Београда проти Рајевском: "Поштовани и Љубезни мој Господине! Кад је човек срећан и задовољан и све му напредује онда му је најмилије својих добротвора сетити се. А ви сте Господине један од оних; који сте много принели да сам љубав и поштовање и поверење рода мог задобио. Није ми задатак да вам све пишем с каквим усердием би примљен овде у Србији; већ колико сам морално успео; да ће идеја, коју сам себи за задатак мог живота изабрао, зацело што скорије у живот ступити..."²¹

У истом еуфоричном тону Корнелије Станковић пише проти Рајевском и децембра 1861. године: "Цељ, коју сам себи предузео, кад сам из Беча пошао сретно сам получио; Жеља ми се испунила те сам по Србији путовао; и лично се с оним народом упознао тј. од којег сам, и ја горе лист. За описати како сам свуд дочекан био, то не желим јер бисте мислили да претеривам, но то вам с чистом савешћу јављам; да ми је мисао којој сам живот мој жртвовао, одзива нашла. Ја сам од Књаза и Митрополита врло љубезно примљен... Био сам већ и внутрености Србије но само који дан и већ сам

¹⁹ *Ибид*

²⁰ *Ибид*

²¹ *Ибид*

Wariante нашао и овде у Београду такођер... А што се народних песама тиче то је за нас Србе и Славјане Terra in corpore, и надам се у свевишњег Бога, да ћу успети показати какво неоцењиво сокровиште србски народ притјажава. Сад ја видим да Ви у многоне имате право! На свему Вам фала мој Господине, што сте ми учинили; јер да Вас не би: за цело ја овај правац не би имао. А овако у Бога се надам да је оно сачувано које је најачи стуб народа једног, а то је *Понос Народни*. Ја сасвим другачије у Беч долазим нег пре, јер сам се уверио да ми труд није узалуд. Кад ћу тако сретан бити у Вашу земљу доћи, то не знам. Да желим, то добро знате. Да ли би мисао моја и у руском народу одзива наша, и то не знам; то ћете ви Господине боље знати. А да ли је нужно да се сваки умни производ на темељу свога народа оснива, или *туђег* то Вама Господине као правом Словенину остављам, да ми кажете”²².

У овом, по мом мишљењу, једном од најзначајнијих Корнелијевих писама издвојио бих његову мисао, односно, његову наду да је у Србији сачувано оно што је ”најјачи стуб народа једног а то је Понос Народни” (обе речи подвукао Корнелије Станковић и написао их великим словом – не случајно). Он је без сумње сматрао да је српски народ способан не само за индивидуална већ и за колективна велика дела којима ће се остварити стварна српска слобода и уједињење. Скоро 150. година од Станковићевог доба та нада младог и талентованог композитора још увек је неостварена.

Корнелијев национално–романтичарски занос сасвим је у духу времена у коме је живео. Шездесетих година XIX века, нарочито после Благовештенског сабора 1861. српска омладинска интелигенција у Бечу, Пешти и Новом Саду – српској Атини, окупљена у својим друштвима ”Зора” и ”Преодница” и сама снажно учествује у ослободилачком усмерењу свог народа.

Какво је то омладинско усхићење било најбоље илуструје став из Посланице коју је потписало 110 српских омладинаца и предало је свом духовном вођи Светозару Милетићу. У том дирљиво национално романтичарском усклику, ма како он претерано звучао, сдржана је и одлучност српске омладине да истраје у борби за српско ослобођење и уједињење. У њему се каже: ”И кад би један Србин остао на свету и он би био народ”²³. Овом приликом, да би се још боље илустровала Корнелијева приврженост народу чији је ”и он горе лист” преносимо из ”Омладинског календара”²⁴ део текста о положају српског народа у 1866. години: ”У јавноме – државном – животу били смо прошле године ка и до ње, живесмо подељени у четири државе, у две српске, у Аустрији и у Турској. Најмањи нам део народа (200.000 душа) беше сасвим свој и слободан. То је витешка

²² *Ибид*

²³ ”Грађанин” бр. 7, Год. XIX, Панчево 1914. ”Подлистак” стр. 2.

²⁴ Српски омладински календар за 1868, други део, стр. 1–3, Бгд. 1868.

Црна Гора, та неоскврњена црква српске слободе, та света карика која веже нашу сјајну прошлост са данашњим животом народњим. То је исказано не само народном песмом, но и свачим другим, па чак и оделом. На црвеном темену црногорске капе, у томе мору косовске крви, стоји само један златан угао - то је Црна Гора, и око ње ће се дотле вити црна тужна боја, док се опет цео народ не ослободи и не уједини... Друга, много већа и снажнија српска држава, кнежевина Србија, беше такође слободна али само у својој унутрашњости. Она признаје Султана за свог сизерена, и у то име плаћа Турској 100.000 талира данка годишње. Ове је године уговорила исплаћивати и 9.000.000 гроша за куће и плацеве, што осташе иза Турака у Београду. - Број душа је износио милион и двеста хиљада, и међу њима беше нешто преко сто хиљада Влаха, а не две трећине као што нам израчунаше нека браћа, што су од силне братске милоште стала доказивати да ни ово парче српских земаља не носи на правди име "Србија".

Корнелије је ступио на тле такве Србије. Није доживео 1867. годину, повлачење Турака и предају кључева од српских градова.

Једно од најзначајнијих Корнелијевих писама проти Рајевском, писано у Будиму 24. августа 1862. године, донекле полемички, али дубоко искреним тоном, најбоља је илустрација композиторовог животног опредељења. Оно је истовремено значајно и за разумевање његове музичке поетике и поетике уметничког стваралаштва уопште. У њему се између осталог, каже: "Вама је познато да сам се као Србин овог теретног посла латио, и једина ми је цел пред очима била, у народу своме продрети, које ми је срећно и за руком испало, утолико, да ево и другу књигу за коју недељу на свет издајем... Политички положај Славена је сад такав, да се сваки само за своје племе стара, зато је сасвим природно да се Српско Народно појање Русима не допада, као год што Срби не мару за руско. Мило ми је било чути да се налазу људи који се такођер баву с црквеним појањем, и то као што Ви велите на други начин, нега ја! Мој драги Господине; то би јако зло било ако би сви једним правцем пошли, јер би се онда тешко к цели и правој истини могло доћи, - јер што је за Русе добро не мора за Србе важити или противно..."²⁵ Последња два писма Корнелија Станковића проти Рајевском остају као сведочанства њиховог трајног пријатељства и више су приватног карактера, писана су 17. јуна 1863. из Рожнаве где борави на лечењу, и из Будима 29. новембра 1864. године.

Обележавајући 130-годишњицу од смрти Корнелија Станковића који је умро у Будиму 17. априла 1865. године подсетићемо се још једном на необичан, скоро судбински предодређен овај дан у животу

²⁵ ОПИ ГИМ. Ф. 347, ед. Хр. 69, лл.-1-38.

композиторовом. О томе пише и Милан Гавриловић у "Знаменитим Србима",²⁶ преузимајући детаље из часописа "Вила" у коме је објављен 1866. године некролог о Корнелију Станковићу.

– Другог дана Ускрса 1849. преузео је после преране смрти Станковићевих родитеља, даљу бригу о музичком образовању Корнелија Станковића, Павао Риђички од Скрибеша (место у близини села Сакуле у Банату).

– Другог дана Ускрса 1851. у малој православној капели Патријарха Рајачића у Бечу изведено је прво важније дело Корнелија Станковића "Литургија у четири гласа".

– Друга Корнелијева литургија изведена је у грчкој цркви у Бечу 1852. године, опет другог дана Ускрса.

– Године 1854. другог дана Ускрса у Будиму показао је пред збором многих свештених лица сву лепоту српског православног црквеног појања које је он компоновао.

– Другог дана Ускрса 1855. певало је 40 певача у сали Музичког конзерваторијума Корнелијевог партитуре из српског црквеног појања пред бројном словенском и несловенском публиком.

– Године 1856. када је почео путовати дајући концерте - први концерт је био у Карловцима другог дана Ускрса.

– Десет година касније 17. априла 1865. другог дана Ускрса преминуо је у свом родном Будиму.

S. Andric, Short survey of the Serbian musical life during the dukes Milos and Mihailo's reign from Slezinger to Kornelije Stankovic

A lecture on the 130 th anniversary of Kornelije Stankovic's death April 17, 1865 - April 17, 1995

S U M M A R Y

The beginnings of the musical life in Serbia as well the life and work of Kornelije Stankovic, the first Serbian composer in the European meaning of that word, are briefly treated in this work. Kornelije Stankovic's biography sketch is mainly presented through his less known correspondence with the Russian archpriest F. Rajevski. The composer's education in Vienna and his understanding of the Serbian musical art are also treated.

---

²⁶ Андра Гавриловић: "Знаменити Срби XIX века", стр. 106-108, Загреб 1901.

15
 24. 8. 62
 275
 Поштовани Господине!

Обаhta писма које сам ми послали,
 примио сам, и добро и радо га мишама!
 Да не може живети у Руси, погрешно је с изне-
 надом, но видети. Рађају се двојицом савином са
 губом; сад сам намерио пожелати, на важе, тога
 одговорити. Велики је познати да сам се два
 године два месеца после смрти, и судна, јам с
 што пре имао била, у Америку своје продрати
 да сам с другом и за рибна имања, у којима, да
 ево и другу Велику да као познати на своје познати
 го. Јаме објавио јест су убили ме с објави ко,
 својим вољанима (План и себа). —
 Познатији велики Савица с сад јавити да се
 свједи само за своје познати садржи, за што се објави
 Америку да се Велики Народни имања Велика
 познати, као тог што је сам не слажу за рибне.

Мана се могла умишљана у Буџину маке, и то за,
 ма, ни на њом и други немогу ни и то затим, ево
 ми Авдара изговорио се, и што му зајучас
 све јесте, него те мако што од на јуна и
 били, ево з направио после јуна јесте
 и станао се, и тако што што сам са
 рно у живота привесте, и станао сам јуна
 од јуна били. — А сам најбоље на Буџину
 јуна и јуна били.

и станао се
 Буџину
 Румане Буџину

А Буџину 24 јуна 1862.